

Annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik tutumları ve etkileyen faktörler

Attitudes of mothers towards protecting their children from home accidents and the affecting factors

Gökçe GÜNDÜZ¹, Aynur AYTEKİN²

¹Mareşal Çakmak Asker Hastanesi, Erzurum

²Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum

ÖZET

Amaç: Çalışma, annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik tutumları ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapıldı.

Yöntemler: Araştırma, 01 Mart 2014-12 Haziran 2015 tarihleri arasında Türkiye'nin doğu bölgesindeki bir il merkezinde bulunan bir Aile Sağlığı Merkezi (ASM) bölgesinde tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapıldı. Çalışmanın evrenini, ilgili ASM'ne kayıtlı 1-3 yaş grubu en az bir çocuğu olan 1152 anne oluşturdu. Araştırmanın örneklemini, yukarıda belirtilen evrenden olasılıksız rastlantısal örnekleme yöntemiyle seçilen 400 anne oluşturdu. Veriler "Soru Formu" ve "0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği" ile araştırma tarafından toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik dağılımlar, ortalama, standart sapma, bağımsız gruplarda t-testi, varyans analizi, Kruskal Wallis testi ve Cronbach alfa katsayı hesaplaması kullanıldı. Araştırmanın yapılabilmesi için etik onay, resmi izin ve annelerden aydınlatılmış onam alındı.

Bulgular: Araştırmada annelerin %57,3'ünün çocuğunun ev kazası geçirdiği, ev kazası yaşayan çocukların %55,0'mın düşme, %15,2'sinin çarpma ve %12,5'inin yanık tipinde kaza yaşadığı belirlendi. Annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçeği puan ortalamasının 179,74±12,91 olduğu saptandı. Annelerin eğitim ve çalışma durumunun, baba eğitim durumunun ve çocuk sayısının annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik tutumlarını etkilediği belirlendi (p<0,05).

Sonuç: Ev kazası geçirmeyen çocukların annelerinin, çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik tutumlarının ev kazası geçiren çocukların annelerinin tutumlarından daha iyi düzeyde olduğu saptandı. Ek olarak annelerin bu tutumlarını, anne eğitim ve çalışma durumu, baba eğitim durumu ve çocuk sayısı değişkenlerinin etkilediği belirlendi. Çocuklarda ev kazalarının önlenmesi amacıyla hemşirelerin eğitimi, danışmanlık, rehberlik rollerini kullanarak annelerde/ailelerde farkındalık, tutum ve davranış değiştirme yönelik girişimlerde bulunması önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Anne, çocuk, ev kazası, sağlığın korunması, tutum

ABSTRACT

Objective: This study was conducted in order to determine the attitudes of mothers towards protecting their children from home accidents and the affecting factors.

Methods: The study was carried out as a cross-sectional and descriptive study between March 01, 2014 and June 15, 2015 in a region of Family Health Center (FHC) in a city center located in Eastern Turkey. The study population consisted of mothers having at least one child aged between 1 and 3 years who were registered at this FHC. The study population consisted of 400 mothers selected by non-random accidental sampling method from the population mentioned above. The data were collected through "Information Form" and "Knowledge of the Mothers of 0-6-Year Old Children about Safety Precautions for the Prevention of Home Accidents Scale". Percentage distributions, mean, standard deviation, independent samples t-test, variance, kruskal Wallis and Cronbach's alpha coefficient calculation were used to assess the data.

Results: It was found that the children of 57.3% of the mothers experienced a home accident and among these children, 55.0% fell from a height, 15.2% hit somewhere or something and 12.5% had burns. It was determined that mean score of "Knowledge of the Mothers of 0-6-Year Old Children about Safety Precautions for the Prevention of Home Accidents Scale" was 179.74±12.91. It was also found that mother's education and employment status, education status of the father and the number of children affected the attitudes of mothers towards protecting their children from home accidents (p<0.05).

Conclusion: It was determined that the attitudes of the mothers of children who did not have a home accident were better than the attitudes of those whose children experienced any home accident. The variables of the mother's education and employment status, education status of the father and the number of children affected these attitudes of mothers. As a recommendation, the nurses should assume their roles as instructors, counsellors, so as to encourage mothers/families to change their awareness, attitudes, and behaviours with the intention to prevent home accidents.

Key words: Attitude, child, health promotion, home accident, mother

Alındığı tarih: 12.08.2015

Kabul tarihi: 04.11.2015

Yazışma adresi: Yrd. Doç. Dr. Aynur Aytakin, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Erzurum

e-mail: aynur.aytekin@atauni.edu.tr

GİRİŞ

Kazalar “önceden planlanmamış, beklenmedik bir anda ortaya çıkan yaralanmalar, can ve mal kayıplarına neden olan olaylardır”⁽¹⁾. Dünyada ve Avrupa’da ölüm nedenleri arasında kazalar, dördüncü sırada yer almaktadır⁽²⁾. Kazalar ev, iş yeri, okul, trafik gibi insan yaşamıyla ilgili her alanda gerçekleşebilmektedir⁽³⁾. Bunlardan biri olan ev kazaları; insan sağlığı, sağlık hizmetleri, iş gücü ve yaşam kalitesi üzerindeki olumsuz etkileri ve önlenemez olma özellikleri ile günümüzde halk sağlığının öncelikli konuları arasında yerini almıştır⁽⁴⁾. Ev kazalarında en önemli risk grubunu çocuklar, yaşlılar, fiziksel, mental ve sosyal engeli olanlar oluşturmaktadır⁽⁵⁾. Çocuklar, tehlikelerin bilincinde olmamaları, çevresel risklere duyarlı ve açık olmaları, bulma ve öğrenme konusunda meraklı olmaları gibi nedenlerle ev kazaları açısından yüksek riske sahiptirler⁽⁴⁾.

Amerika’da acil servise başvurma nedenleri arasında ev kazaları üçüncü sırada yer almaktadır⁽⁶⁾. İngiltere’de kazaların %40’ı evlerde meydana gelmekte, yaklaşık olarak yılda 7000 kişi ev kazaları sonucu yaşamını kaybetmekte ve 2.7 milyon kişi ise ev kazaları nedeni ile tedavi görmektedir⁽⁷⁾. Türkiye’de tüm yaş gruplarında ev kazaları, %25’lik oran ile trafik kazalarından sonra ikinci sırada yer almaktadır⁽⁸⁾. Ek olarak Türkiye’de yapılan çalışmalarda, 0-6 yaş grubu çocuklarda ev kazaları sıklığının %1.3-38 arasında değiştiği bildirilmiştir^(9,10).

Çocuklar, tehlikelere ulaşmak için gereken motor yeteneğe sahip olmaya başlarken, tehlikelerin farkına varmak için gereken bilişsel yeteneğe sahip değildir⁽¹¹⁾. Bir-üç yaş grubu çocukların kaba ve ince motor becerilerinin zayıf, görme alanlarının dar, deneyimlerinin az olması, meraklı ve araştırmaya istekli olmaları nedeniyle ev kazaları bu yaş grubunda daha sık yaşanmaktadır⁽¹²⁾. Bu bilgiler dikkate alındığında, 1-3 yaş grubu çocuklar için kazalara karşı koruyucu önlemlerin alınması ve yaşam alanlarının güvenliğinin denetlenmesi sorumluluğunun erişkinlere ait olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır⁽¹³⁾. Türk toplumu için bu sorumluluğun yerine getiril-

mesinde 1-3 yaş grubu çocukla daha fazla vakit geçiren ebeveyn olan annenin daha etkin rol aldığı söylenebilir⁽¹⁴⁾. Ülkemizde yapılan çalışmalarda, ailelerin kazalardan korunma bilgisinin yetersiz olduğu ve çocukların kaza geçirme riskinin yüksek olduğu belirlenmiştir⁽¹⁵⁾.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) 2005 yılında, dünya çapında çocuklarda kazaları önlemek için genişletilmiş bir programın gerekli olduğunu bildirmiştir⁽¹⁶⁾. Bunu takiben, 2006 yılında çocuk kazaları DSÖ’nün on yıllık eylem planında yer almıştır⁽⁵⁾. Bu bakımdan koruyucu sağlık hizmetlerinin uygulanmasında önemli bir yere sahip olan hemşireler tarafından çocukluk çağında önemli bir morbidite ve mortalite nedeni olan, sakatlıklara yol açabilen kazaların önlenmesi ve azaltılması amacıyla ev kazalarının sıklığının, nedenlerinin, sonuçlarının, annelerin çocuklarını kazalardan korumaya yönelik bilgi, davranış ve tutumları ile etkileyen faktörlerin bilinmesi önem taşımaktadır⁽¹⁴⁾. Bununla birlikte, özellikle ülkemizde annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik tutumları ile etkileyen faktörleri inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkarak araştırma, annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik tutumları ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapıldı.

GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışma, Türkiye’nin doğu bölgesindeki bir il merkezinde bulunan bir Aile Sağlığı Merkezi (ASM) bölgesinde 01 Mart 2014-12 Haziran 2015 tarihleri arasında tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapıldı. Evreni, çalışmanın yapıldığı tarihler arasında belirtilen ASM bölgesinde oturan 1-3 yaş grubu en az bir çocuğu olan 1152 anne oluşturdu. Araştırmanın örneklemini, yukarıda belirtilen evrenden olasılıksız rastlantısal örnekleme yöntemiyle seçilen iletişim sorunu olmayan ve araştırmaya katılma konusunda istekli olan 400 anne oluşturdu.

Çalışmanın verileri, araştırmacı tarafından literatür (17-20) doğrultusunda hazırlanmış olan “Soru

Formu” ve “0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği (EKYGÖTÖ)” aracılığıyla ile toplandı.

Soru Formu: 1-3 yaş grubu çocuklara ve ailelerine ait tanıtıcı bilgileri (çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne yaşı, eğitim ve çalışma durumu, babanın eğitim durumu, aile tipi, gelir durumu, çocuk sayısı, çocuğun ev kazası geçirme durumu ve kazayla ilgili özellikler gibi) sorgulayan on yedi sorudan oluşmaktaydı.

Sıfır-Altı Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği (EKYGÖTÖ): Ölçek, 1999 yılında 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik güvenlik önlemlerine ilişkin tutumlarını tanımlamak amacıyla Çınar⁽¹⁴⁾ tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 34 olumlu, 6 olumsuz söylem olmak üzere toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Bir-beş arasında likert tipi puanlandırmaya sahiptir. Ölçeğin puanlandırması, 1=Hiçbir zaman, 2=Ender olarak, 3=Bazen, 4=Çoğu zaman ve 5=Her zaman şeklindedir. Olumsuz söylem içeren maddeler; 6, 9, 23, 26, 30 ve 40. maddelerdir. Olumsuz söylem içeren maddelerin puanlandırması, tersine çevrilerek yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar, 40-200 arasında değişmektedir. En yüksek puan annelerin çocuğunu ev kazalarından korumaya yönelik önlemleri en üst düzeyde aldığını gösterir. Çınar⁽¹⁴⁾, çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısını 0.82 olarak bildirmiştir. Bu çalışmada, ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.80 olarak bulundu.

Veriler, 1-3 yaş grubu çocuk ve annelerinin daha yoğun olarak ilgili ASM’ne başvuru yaptığı haftanın ilk iki gününde (Pazartesi, Salı) araştırmacı tarafından yüzyüze görüşme tekniği kullanılarak elde edildi. Annelere öncelikle çalışmanın amacı açıklandı, verdikleri bilgilerin çalışma dışında hiçbir yerde kullanılmayacağı belirtilerek çalışmaya katılmayı kabul

eden annelerden yazılı onamları alındı. Annelerle görüşme, ilgili ASM’nin uygun bir odasında yaklaşık 30-40 dk.’lık zaman diliminde gerçekleştirildi.

Verilerin değerlendirilmesi, bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package For Social Sciences) 18.0 paket programında yüzdelik dağılımlar, ortalama, standart sapma, bağımsız gruplarda t-testi, varyans analizi, Kruskal Wallis testi ve Cronbach alfa katsayı hesaplaması ile yapıldı. Araştırma bulguları, %95 güven aralığında, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildi. Çalışmanın yapılabilmesi için Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Etik Kurulundan 10.04.2014 tarihli Etik Kurul onayı ve araştırmanın yapıldığı ilin Halk Sağlığı Müdürlüğünden 22.05.2014 tarih, 9569 sayılı resmi izin alındı.

BULGULAR

Araştırmada annelerin EKYGÖTÖ puan ortalamasının $179,74 \pm 12,91$ olduğu belirlendi (Tablo 1). Araştırma kapsamına alınan çocukların yaş ortalamasının $2,29 \pm 0,64$ olduğu ve çocukların %53,2’sinin erkek, %46,8’inin kız çocuk olduğu saptandı. Annelerin yaş ortalamalarının $31,34 \pm 4,48$ ve %74,2’sinin 26-35 yaş grubunda yer aldığı bulundu. Annelerin %50,5’inin lisans ve üzerinde eğitime sahip olduğu ve %61,5’inin çalıştığı belirlendi. Araştırma kapsamına alınan çocukların babalarının %55,0’inin lisans ve üzerinde eğitime sahip olduğu saptandı. Ailelerin %91,4’ünün çekirdek aile yapısına sahip olduğu ve %55,7’sinin gelir durumunun gider durumuna denk olduğu belirlendi. Ailelerin %46,7’sinin bir, %42,5’inin iki çocuğa sahip olduğu bulundu. Araştırmada çocuğun cinsiyeti, annenin yaş grubu, aile tipi ve gelir durumuna göre annelerin EKYGÖTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı bulundu ($p > 0,05$) (Tablo 2).

Çalışmada ilkokul-ortaokul eğitimine sahip annelerin en düşük ölçek puan ortalamasına, lisans ve

Tablo 1. Annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçeği (EKYGÖTÖ) puan ortalamaları (n=400).

Ölçek	Ortalama	Standart Sapma	Ölçekten Alınan En Düşük Puan	Ölçekten Alınan En Yüksek Puan
EKYGÖTÖ	179,74	12,91	116,00	200,00

Tablo 2. Çocukların ve ailelerin tanıtıcı özelliklerine göre annelerin EKYGÖTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=400).

Özellikler	Sayı	%	Ort.±SS*	Test ve p
Cinsiyet				
Kız	187	46,8	181,00±12,18	t=1,835
Erkek	213	53,2	178,63±03,44	p=0,067
Anne yaş grubu				
18-25	36	9,0	175,06±13,40	F=2,908
26-35	297	74,2	180,44±12,96	p=0,056
36 ve üzeri	67	16,8	179,14±11,95	
Anne eğitim durumu				
İlkokul-ortaokul	94	23,5	174,23±12,47	F=12,832
Lise-ön lisans	104	26,0	180,03±12,34	p=0,000
Lisans ve üzeri	202	50,5	182,15±12,66	
Anne çalışma durumu				
Çalışan	246	61,5	181,20±14,05	t=2,955
Çalışmayan	154	38,5	177,32±10,42	p=0,003
Baba eğitim durumu				
İlkokul- ortaokul	38	9,5	171,52±15,61	F=12,053
Lise- ön lisans	142	35,5	178,56±10,73	p=0,000
Lisans ve üzeri	220	55,0	181,91±13,06	
Aile tipi				
Geniş	29	7,3	175,69±14,57	KW=4,726
Çekirdek	366	91,4	180,05±12,76	p=0,094
Parçalanmış	5	1,3	177,20±10,66	
Ailenin gelir durumu				
Gelir gidere denk	223	55,7	177,66±14,25	F=2,290
Gelir giderden az	104	26,0	174,81±12,72	p=0,103
Gelir giderden fazla	73	18,3	179,11±15,35	
Çocuk sayısı				
1 çocuk	187	46,7	181,81±12,42	F=6,090
2 çocuk	170	42,5	178,55±12,83	p=0,002
3 ve daha fazla çocuk	43	10,8	175,07±13,68	
Toplam	400	100,0		

*Ortalama±Standart Sapma

Tablo 3. Çocukların ev kazası geçirme durumu ve sayısına göre annelerin EKYGÖTÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması.

Özellikler	Sayı	%	Ort.±SS*	Test ve p
Ev kazası geçirme durumu (n=400)				
Geçiren	229	57,3	178,05±14,30	
Geçirmeyen	171	42,7	182,00±10,37	t=3,058
Ev kazası sayısı (n=229)				
1 kez	110	27,5	179,63±10,91	p=0,002
2 kez	70	17,5	178,53±15,32	F=2,882
3 kez ve daha fazla	49	12,2	173,83±18,43	p=0,058

*Ortalama±Standart Sapma

üzerinde eğitime sahip annelerin ise en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu saptandı. Çalışan annelerin ölçek puan ortalamalarının çalışmayan annelerden daha yüksek olduğu bulundu. Babaların eğitim durumuna göre annelerin EKYGÖTÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında, en yüksek puan ortalamasına

lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip olan babaların eşlerinin sahip olduğu saptandı. Tek çocuk sahibi annelerin ölçek puan ortalamalarının iki ve daha fazla çocuk sahibi annelerden daha yüksek olduğu bulundu. Araştırmada annelerin eğitim durumu, çalışma durumu, baba eğitim durumu ve çocuk sayısına göre

annelerin EKYGÖTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0,05$) (Tablo 2).

Çalışmada çocukların %57,3'ünün ev kazası geçirdiği belirlendi. Ev kazası geçiren çocukların %27,5'inin yalnızca bir kez kaza geçirdiği ve %48,5'inin ev kazasını iki yaşında geçirdiği saptandı. Ev kazası geçirmeyen çocukların annelerinin ölçek puan ortalamalarının, ev kazası geçiren çocukların annelerinin puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı farkla daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Çocukların ev kazası geçirme sayısının annelerin EKYGÖÖ puan ortalamalarını etkilemediği saptanmıştır ($p>0,05$) (Tablo 3).

Araştırmada çocukların yaşadığı ev kazalarının

Tablo 4. Çocukların ev kazaları ile ilgili özelliklere göre dağılımı (n=433).

Özellikler	Sayı	%
Ev kazası geçirme yaşı		
1 yaş	173	40.0
2 yaş	210	48.5
3 yaş	50	11.5
Ev kazası tipi		
Düşme	238	55.0
Çarpma	66	15.2
Yanık	54	12.5
Boğulma	24	5.5
Delici-kesici alet yaralanması	29	6.7
Zehirlenme	22	5.1
Ev kazası geçirilen yer		
Salon/oturma odası	197	45.5
Mutfak	91	21.0
Yatak odası	89	20.5
Banyo	34	7.9
Bahçe	22	5.1
Etkilenen vücut bölgesi		
Baş-boyun	239	55.2
Üst ekstremiteler	108	24.9
Alt ekstremiteler	61	14.1
Gövde	25	5.8
Kaza sırasında çocuğun yanında birinin olma durumu		
Olan	350	80.8
Olmayan	83	19.2
Kaza sırasında çocuğun yanında olan kişi		
Anne-baba	238	68.0
Diğer (bakıcı, kardeş, büyükanne, büyükbaba)	112	32.0
Kalıcı hasar oluşma durumu		
Oluşan	61	14.1
Oluşmayan	372	85.9
Toplam*	433	100.0

* Çocukların yaşadığı toplam ev kazası sayısına (n=433) göre analizler yapılmıştır.

tipi incelendiğinde; %55,0 oranla düşmeler, %15,2 oranla çarpmalar ve %12,5 oranla yanıkların ilk üç sırayı oluşturduğu bulundu. Çocukların %45,5'inin ev kazasını salon/oturma odasında, %21,0'ının mutfakta ve %20,6'sının yatak odasında geçirdiği saptandı. Çocukların %55,2'sinin ev kazası sonucunda baş-boyun bölgesinin etkilendiği ve %14,1'inde kaza sonucu kalıcı hasar olduğu belirlendi. Ev kazası geçiren çocukların %80,8'inin kaza sırasında yanında birinin olduğu saptandı (Tablo 4).

TARTIŞMA

Kazalar ve yaralanmalar tüm dünyada çocukluk çağı ölüm nedenleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Kaza oluşumunda güvensiz çevre koşulları ve dikkatsiz davranışlar önemli rol oynamaktadır⁽¹⁵⁾. Özellikle 1-3 yaş grubu çocuklar, gelişimsel özelliklerinden dolayı kendilerini kaza ve yaralanmalardan koruyabilecek yeterlilikte değildir. Bu nedenle bu yaş grubu çocuklar için güvenli çevresel koşulların oluşturulması ve denetlenmesi ailelerin sorumluluğundadır⁽¹³⁾. Bu bakımdan ev kazaları konusunda özellikle annelerin bilgisi ve alınması gereken güvenlik önlemleriyle ilgili tutumlarının belirlenmesi oldukça önemlidir.

Çalışmada annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçeği puan ortalamalarının yüksek olduğu (179,74±12,91) bulundu (Tablo 1). Karatepe ve Akış'ın⁽²¹⁾ çalışmasında ölçek puan ortalaması 168,0±19,3, Erkal'ın⁽²²⁾ çalışmasında, 158,12±1,14, Altundağ ve ark.'nın⁽²³⁾ çalışmasında, 159,9±14,5 olarak bulunmuştur. Çalışmalar arasında en yüksek puan ortalamasına araştırmamıza dâhil olan annelerin sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun araştırma kapsamına alınan anneler arasında eğitim seviyesi yüksek olan grubun daha fazla olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmada ilkökul-ortaokul eğitimine sahip annelerin en düşük ölçek puan ortalamasına, lisans ve üzerinde eğitime sahip annelerin ise en yüksek ölçek puan ortalamasına sahip olduğu, eğitim seviyesi yükseldikçe annelerin ölçek puan ortalamalarının yüksel-

diği saptandı ($p<0.05$) (Tablo 2). Mull et al ⁽²⁴⁾ ile Boztaş ⁽¹⁸⁾ tarafından yapılan çalışmalarda, benzer şekilde annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların sağlığını korumaya ve geliştirmeye yönelik olumlu davranışlarının da arttığı görülmüştür. Bunun aksine Çiçekler ve ark.'nın ⁽²⁵⁾ yaptığı çalışmada, ilköğretim mezunu olan annelerin, ortaöğretim ve lisans mezunu olan annelere oranla ev kazalarına yönelik daha fazla güvenlik önlemi aldıkları bulunmuştur. Eğitim düzeyi yüksek olan annelerin, çocuklarda ev kazaları, kazalar için hazırlayıcı faktörler, korunma yolları ve çocukların gelişim özellikleriyle ilgili daha bilinçli olmalarıyla ilişkili olarak puan ortalamalarının diğer annelerden daha yüksek olması beklenen bir durumdur.

Karatepe ve Akış ⁽²¹⁾ ile Şahin'in ⁽²⁶⁾ araştırmalarında annelerin çalışma durumunun ölçek puan ortalamalarını etkilemediği bulunmuştur. Çiçekler ve ark.'nın ⁽²⁵⁾ yaptığı çalışmada, anne mesleğinin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemleri alınması üzerinde etkili olduğu belirlenmiş olup, ev hanımı ve esnaf olan annelerin ev kazalarına karşı daha fazla güvenlik önlemleri aldığı saptanmıştır. Bu çalışmada ise çalışan annelerin ölçek puan ortalamalarının çalışmayan annelerden daha yüksek olduğu belirlendi ($p<0,05$) (Tablo 2). Bu durum çalışma kapsamına alınan annelerin eğitim seviyesinin yüksek olması ile ilişkilendirilebilir.

Çalışmada babaların eğitim seviyesi yükseldikçe eşlerinin ölçek puan ortalamalarının yükseldiği saptandı ($p<0,05$) (Tablo 2). Bu bulgudan yola çıkarak eğitim seviyesi yüksek olan babaların, çocuklarını ev kazalarından koruma yönünde eşlerini etkileyebileceği söylenebilir. Eğitim seviyesi, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarında etkili bir faktör olmakla birlikte ⁽²⁷⁾ başka faktörlerinde bu sonuçta etkili olduğu düşünülmektedir. Köse ve ark.'nın ⁽⁹⁾ yaptıkları çalışmada babaların eğitim durumu ile çocukların ev kazası geçirmesi arasında ilişki bulunmasına rağmen, Boztaş'ın ⁽¹⁸⁾ yaptığı çalışmada ise babaların eğitim durumuyla çocukların ev kazası geçirme durumu arasında bir ilişki olmadığı belirtilmiştir.

Çalışmada tek çocuk sahibi annelerin ölçek puan

ortalamalarının iki ve daha fazla çocuk sahibi annelerden istatistiksel olarak anlamlı farkla daha yüksek olduğu bulundu ($p<0,05$) (Tablo 2). Bu durum tek çocuk sahibi annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik daha fazla güvenlik önlemi aldığını göstermektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, bir araştırmada çocukların kardeşe sahip olmalarının kazaları 1,5 kat arttırdığı saptanmıştır ⁽²⁸⁾. Yalaki ve ark. ⁽²⁷⁾ tarafından yapılan çalışmada, ailedeki çocuk sayısının artması ile çocuklarda ev kazası geçirme oranının arttığını bildirilmiştir. Başka bir çalışmada da bir çocuk sahibi annelerin ölçek puan ortalamalarının iki çocuk sahibi annelerden daha yüksek bulunmuştur ⁽²⁵⁾. Ailede çocuk sayısının artmasıyla, çocuğa ayrılan zamanın azalması, annelerin iş yükünün artması ve dikkatlerinin dağılması sonucu annelerin kazalara yönelik güvenlik önlemlerini sağlama konusuna daha az önem verdikleri düşünülebilir.

Türkiye'de ev ortamında gerçekleşen kazaların %45,4'ünün 0-6 yaş grubu çocuklarda görüldüğü bildirilmiştir ⁽⁸⁾. Karataş ve ark.'nın ⁽²⁹⁾ çalışmasında, 0-6 yaş grubu çocuklarda görülen ev kazası oranı %66,7, Kurt ve Aytekin'in ⁽³⁰⁾ çalışmasında, bu oran %52,4 olarak saptanmıştır. Dal Santo et al ⁽³¹⁾ tarafından yapılan çalışmada 0-5 yaş grubu çocukların %65'inin bir ya da daha fazla sayıda ev kazasına maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu araştırmada ise 1-3 yaş grubu çocukların %57,3'ünün ev kazası geçirdiği, bu çocukların %27,5'inin yalnızca bir kez kazaya maruz kaldığı belirlendi. Çalışmada, ev kazası geçirmeyen çocukların annelerinin ölçek puan ortalamalarının, ev kazası geçiren çocukların annelerinin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlendi ($p<0,05$) (Tablo 3). Bu bulgudan yola çıkarak, annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik güvenlik önlemleriyle ilgili tutum ve davranışlarının 1-3 yaş grubu çocukları kazalardan koruduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Karatepe ve Akış'ın ⁽²¹⁾ araştırmasında, çalışmamız bulgularına benzer şekilde ev kazası geçirmeyen çocukların annelerinin ölçek puan ortalaması, ev kazası geçiren çocukların annelerinden daha yüksek bulunmuşken; Boztaş ⁽¹⁸⁾ ile Turan ve ark.'nın

(13) çalışmalarında, çocukların ev kazası geçirme durumu ile annelerin ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Yaş, ev kazalarının ortaya çıkışında önemli bir faktördür. Çocuklarda yaşanan ev kazalarıyla ilgili çalışmalar incelendiğinde birbirinden farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Şahin'in (26) çalışmasında ev kazası geçiren çocukların %43,5'inin 1-3 yaş grubunda olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Agran et al (32) tarafından yapılan çalışmada da ev kazalarının en fazla 1-3 yaş grubu çocuklarda gerçekleştiği bulunmuştur. Bu araştırmada 1-3 yaş grubu çocuklar arasında en fazla ev kazasına maruz kalan yaş grubunu, %48,5 oranla 2 yaş grubu çocukların oluşturduğu saptandı (Tablo 4). Bebeklerin annelerinin kontrolü altında ve hareketlerinin kısıtlı olması nedeniyle daha az ev kazasına maruz kaldığı, bir yaş itibariyle çocukların daha bağımsız bir şekilde hareket etmeleri, çevreyi keşfetme merakları, el becerilerinin yeterince gelişmemiş olması gibi nedenlerle 1-3 yaş grubu çocuklarda ev kazaları daha fazla görülmektedir (8).

Çalışmada çocukların geçirdiği ev kazalarının tipi incelendiğinde; düşmelerin, çarpmaların ve yanıkların ilk üç sırada yer aldığı belirlendi (Tablo 4). Bu yönüyle araştırma bulguları daha önce yapılmış çalışmaları desteklemektedir. Birçok çalışmada, 0-6 yaş grubu çocuklarda görülen ev kazaları arasında ilk sırada düşme-çarpma tipi kazaların olduğu, bunu yanıkların ve diğer kaza tiplerinin takip ettiği saptanmıştır (18,29,31,33-35). Bir-üç yaş grubu çocuklarda, hareketli olmalarına rağmen, kas ve davranış koordinasyonunu sağlayacak olgunlukta olmamaları, meraklı olmaları nedeniyle çevresel risklere açık olmaları, ev ortamının çocukların hareketliliği dikkate alınmadan düzenlenmesi ve bu yaş grubu çocukların tehlikelerin bilincinde olmaması gibi nedenlerle düşme-çarpma tipi kazalar daha sıklıkla yaşanmaktadır (19,26).

Konu ile ilgili çalışmalarda çocukların ev kazasına maruz kaldığı alanları incelendiğinde; Turan ve Ceylan'ın (36) çalışmasında, çocukların en fazla oturma odasında, Yıldırım (19) ile Phelan et al (37) tarafından yapılan çalışmalarda mutfakta, Alasya'nın (20)

çalışmasında salonda, Kim et al (38) çalışmasında, banyoda ev kazası geçirdikleri saptanmıştır. Çalışmamızda; ise çocukların ev kazalarını yoğun olarak salon/oturma odasında, mutfakta ve yatak odasında geçirdiği bulundu (Tablo 4). Birçok çalışmada çocukların en fazla kazaya maruz kaldığı alanın salon/oturma odasının olduğu, az sayıda çalışmada ise mutfak, yatak odası, banyo başta olmak üzere evin diğer bölümlerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu durum, salon/oturma odasının çocukların ve ailelerin en çok zaman geçirdiği alan olması ve bu alandaki eşyaların evin diğer bölümlerinden daha fazla olması ile açıklanabilir.

Araştırmada ev kazası geçiren çocukların çoğunluğunun kaza sırasında yanında birinin olduğu ve çocukların yanında olan kişinin genellikle anne-baba olduğu saptandı (Tablo 4). Konu ile ilgili çalışmalarda da çocukların ev ortamında yaşadığı kazalar sırasında genellikle anne-babaların çocuğun yanında olduğu bildirilmiştir (20,22). Çocuklarda ev kazalarının oluşmasında etkili olan faktörler arasında ailenin çocuğun yanında olmasına rağmen, dikkatsiz ve ilgisiz davranması, çocuğu yeterince gözlememesi ve güvenlik önlemlerinin alınmaması yer almaktadır (39).

Ev kazalarında çocukların etkilenen vücut bölgelerini inceleyen araştırmalardan Boztaş'ın (18) ve Karatepe ve Akış'ın (21) çalışmalarında, en fazla etkilenen vücut bölgesinin baş bölgesi, Sütuluk ve ark.'nın (40) çalışmasında, üst ekstremiteler, Kılıç ve Demiral'ın (41) çalışmasında, baş-boyun ve üst ekstremiteler olduğu bildirilmiştir. Daha önce yapılan çalışmalara paralel olarak çalışmamızda da ev kazaları sonucunda çocukların çoğunluğunda baş-boyun bölgesinde ve üst ekstremitelerde etkilenme olduğu saptandı (Tablo 4). Bu durumun, çocukların daha çok düşme tipi ev kazası yaşamalarıyla ilgili olduğu söylenebilir. Düşme şeklindeki kazalarda, vücutta daha çok ekstremiteler ve baş-boyun bölgesi etkilenmektedir (18).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada ev kazası geçirmeyen çocukların anne-

lerinin EKYGÖÖ puan ortalamasının ev kazası geçiren çocukların annelerinden önemli farkla daha yüksek olduğu bulundu ($p<0,05$). Annelerin eğitim ve çalışma durumunun, baba eğitim durumunun ve çocuk sayısının annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik tutumlarını etkilediği ($p<0,05$), çocuğun cinsiyeti, anne yaşı, aile tipi ve gelir durumu ile ev kazası sayısının etkili olmadığı ($p>0,05$) belirlendi.

Araştırma kapsamına alınan annelerin çocuklarının %57,3'ünün ev kazası geçirdiği, bu çocukların %27,5'inin bir kez kazaya maruz kaldığı ve %48,5'inin ev kazasını iki yaşında geçirdiği belirlendi. Çocukların en fazla düşme tipi kaza yaşadığı, ev kazalarının çoğunluğunun salon/oturma odasında gerçekleştiği ve ev kazası geçiren çocukların yoğun olarak baş-boyun bölgesinde etkilenme olduğu saptandı.

Bu sonuçlar doğrultusunda, çocukların maruz kaldığı ev kazalarıyla ilgili ayrıntılı verilerin elde edilmesi amacıyla ülke çapında ev kazalarına yönelik bir veri tabanının oluşturulması gerekir. Özellikle koruyucu sağlık hizmetlerinde çalışan hemşireler başta olmak üzere çocuklarla çalışan tüm sağlık profesyonellerinin, 1-3 yaş grubu çocukların gelişimsel özellikleri, çocuklarda ev kazalarının önemi, çocukların yaşam alanlarındaki çevresel riskler, ev kazalarından koruyucu önlemler ve ilkyardım uygulamaları ile ilgili annelere, bakım vericilere ve ailelere sağlık eğitimi, danışmanlık ve rehberlik yapması önerilir. Ek olarak, çocukların maruz kaldığı ev kazalarını önlemeye yönelik ulusal politikaların oluşturulması, yasal düzenlemelerin yapılması, ev kazaları ile ilgili toplumsal farkındalık oluşturmaya yönelik bilimsel çalışmaların, projelerin ve kampanyaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Özcebe H. Çocuk ve Kazalar. III. Ulusal Ana Çocuk Sağlığı Kongresi Bildiri Özetleri Sosyal Pediatri Dergisi Özel Sayısı, 2005, İzmir. p.154-163.
2. Health in Europe: Information and Data Interface (HEIDI). Development and cooperations-Europeaid 2012. https://webgate.ec.europa.eu/sanco/heidi/index.php/Heidi/Lifestyle/Injuries/European_Injury_Database
3. Kıran S, Şemin S, Ergör A. Kazalar ve toplum sağlığı yönünden önemi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 2001;10(2):50-51.
4. Bertan M, Çakır B. Halk sağlığı yönünden kazalar. Bertan M, Güler Ç (eds). Halk Sağlığı Temel Kitabı, Ankara Kitabevi, 1997.
5. Peden M, Oyegbite K, Smith J. World report on child injury prevention. World Health Organization 2008: 15. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43851/1/9789241563574_eng.pdf
6. Centers For Disease Control and Prevention 2011. <http://www.cdc.gov/nchs/fastats/accidental-injury.htm>
7. The Royal Society For the Prevention Of Accidents, 2012. Public Health and Safety Services. <http://www.patient.co.uk/doctor/accidents-and-their-prevention>.
8. Koçer N. Çocuklar İçin İlk Yardım ve İlk Yardım Uygulamaları. Ankara. Morpa Yayınları, 2006. p.12-16.
9. Köse OÖ, Bakırcı N. Çocuklarda ev kazaları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 2007;16(3):31-35.
10. Bilir N, Özcebe H, Vaizoğlu SA, Aslan D, Subaşı N. Van İli Merkez İlçesi Kentsel Nüfusunun Sosyodemografik Özellikleri, Yaşam Kalitesi ve Sağlık Düzeyinin Belirlenmesi Araştırması Raporu. TÜBİTAK Projesi, Proje No:101YO92, Ankara, Mayıs 2003.
11. Yuwiler J. Reducing unintentional injuries among young children: a prop 10 opportunity. *Certification Commission for Healthcare Interpreters Field Lessons* 2000;1(4):1-4. <http://www.cipp.org/pubs/p10-rui.pdf>
12. Arkan D, Çelebioğlu A, Tüfekçi FG. Çocukluk Dönemlerinde Büyüme ve Gelişme. Conk Z, Başbakkal Z, Yılmaz HB, Bolışık B (eds). *Pediatric Hemşireliği* Ankara. Akademisyen Tıp Kitabevi, 2013, p.75-79.
13. Turan T, Dündar AS, Yorgancı M, Yıldırım Z. 0-6 yaş grubu çocuklarda ev kazalarının önlenmesi. *Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Derg* 2010;16(6):552-557.
14. Çınar ND, Görak G. 0-6 yaş çocuklarda annenin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanımlama ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çocuk Forumu* 2003;6(1):22-27.
15. Uskun E, Alptekin F, Öztürk M, Kışioğlu AN. Ev hanımlarının ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışları ile ev kazalarına yönelik ilkyardım bilgi düzeyleri. *Ulusal Travma Acil Cerrahi Derg* 2008;14:46-52.
16. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), 2005. http://www.unicef.org/eapro/World_report.pdf,
17. İnanç DÇ, Baysal SU, Coşgun L, Taviloğlu K, Ünüvar E. Çocukluk çağı yaralanmalarında hazırlayıcı nedenler. *Türk Pediatri Arşivi* 2008;43:84-88.
18. Boztaş G. 0-48 Aylık Çocukların Ev Kazaları Sonucu Oluşan Yaralanmalarına İlişkin Annelerin Davranış ve Görüşlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı. Uzmanlık Tezi. 2008, Ankara.
19. Yıldırım N. 1-4 Yaş Dönemi Çocuklar İçin Ev Kazası Risklerinin Belirlenmesi ve Bu Risklerin Azaltılmasında Sosyal Öğrenme Teorisine Dayalı Hemşirelik Girişimlerinin Etkinliği. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi. 2010, Ankara.
20. Alasya E. 1-6 Yaş Grubu Çocuklarda Ev Kazası Görülme Sıklığı ve Annelerin Ev Kazaları İle İlgili Uygulamalarının Belirlenmesi. Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Programı, Yüksek Lisans Tezi. 2012, Lefkoşa.
21. Karatepe TU, Akış A. 0-6 Yaş Çocuklarda Ev Kazası Geçirme Sıklığı ve İlişkili Faktörler. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2013;39:165-168.

22. Erkal S. Identification of the number of home accident per year involving children in the 0-6 age group and the measures taken by mothers to prevent home accident. *Turk J Pediatr* 2010;52(2):150-157.
23. Altundağ S, Öztürk MC. Ev kazaları nedeniyle hastaneye gelen 3-6 yaş grubu çocuklardaki kaza türleri ve bunu etkileyen etmenler. *Çocuk Forumu* 2004;7:60-64.
24. Mull DS, Agran PF, Winn DG, Anderson CL. Injury in children of low-income Mexican, Mexican America and non-Hispanic White mothers in the USA: a focused ethnography. *Soc Sci Med* 2001;52:1081-1091. [http://dx.doi.org/10.1016/S0277-9536\(00\)00215-X](http://dx.doi.org/10.1016/S0277-9536(00)00215-X)
25. Çiçekler CY, Er KR, Pirpir AD, Büyükbayraktar Ç. 0-6 yaş grubunda çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2012;21:157-174.
26. Şahin YY. Çocuklarda Görülen Ev Kazalarında Ailelerin Yaptığı Uygulamalar ve Alınan Güvenlik Önlemleri. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. 2012, Mersin.
27. Yalaki Z, Taşar MA, Kara N, Dallar Y. Sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerin ev kazaları hakkındaki bilgi düzeylerinin ölçülmesi. *Journal of Academic Emergency Medicine* 2010;9:129-133.
28. Nathens AB, Neff MJ, Goss CH, Maier RV, Rivara FP. Effect of an older sibling and birth interval on the risk of childhood injury. *Inj Prev* 2000;6(3):219-222. <http://dx.doi.org/10.1136/ip.6.3.219>
29. Karataş B, Kettaş E, Yurtsever S. Interventions by mothers of 1-6 year old children after home accidents. *International Journal of Human Sciences* 2006;3(2):1-14.
30. Kurt FY, Aytekin A. 0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Ev Kazaları. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi* 2015;2:22-32. <http://dx.doi.org/10.17681/hsp.26873>
31. Dal Santo JA, Goodman RM, Glik D, Jackson K. Childhood unintentional injuries: factors predicting injury risk among preschoolers. *J Pediatr Psychol* 2004;29(4):273-283. <http://dx.doi.org/10.1093/jpepsy/jsh029>
32. Agran PF, Winn D, Anderson C, Trent R, Haynes LW. Rates of pediatric and adolescent injuries by year of age. *Pediatrics* 2001;108(3):e45. <http://dx.doi.org/10.1542/peds.108.3.e45>
33. Runyan CW, Perks D, Marshall SW, Johnson RM, Coyne-Beasley T, Waller AE, et al. Unintentional injuries in the home in the United States. Part II: Morbidity. *Am J Prev Med* 2004;28:80-87. <http://dx.doi.org/10.1016/j.amepre.2004.09.017>
34. Chong S, Mitchell R. The use of mapping to identify priority areas for the prevention of home injuries. *Int J Inj Contr Saf Promot* 2009;16(1):35-40. <http://dx.doi.org/10.1080/17457300802434015>
35. Mahalakshmy T, Dongre AR, Kalaiselvan G. Epidemiology of childhood injuries in rural Puducherry, South India. *Indian J Pediatr* 2011;78(7):821-825. <http://dx.doi.org/10.1007/s12098-010-0343-3>
36. Turan T, Ceylan SS. 0-6 Yaş grubu çocukları olan annelerin ev kazalarını önlemek için aldıkları güvenlik önlemlerinin aile özelliklerine ve son bir aydaki ev kazaları sıklığına göre değerlendirilmesi. *Sağlık ve Toplum* 2007;17:52-8.
37. Phelan KJ, Khoury J, Xu Y, Lanphear B. Validation of a home injury survey. *Inj Prev* 2009;15(5):300-306. <http://dx.doi.org/10.1136/ip.2008.020958>
38. Kim HB, Kim do K, Kwak YH, Shin SD, Song KJ, Lee SC, Park JO, Jang HY, Kim SC. Epidemiology of traumatic head injury in Korean children. *J Korean Med Sci* 2012;27(4):437-442. <http://dx.doi.org/10.3346/jkms.2012.27.4.437>
39. Tezcan S, Aslan D, Yardım N, Demiröz AS, Coşkun E, Cengiz G, Bayram G, Bozkurt M, Çelik M, Çelebi M. Ankara ili Altındağ Merkez 1 No'lu Sağlık Ocağı bölgesinde kaza sıklığının saptanması ve kazaların bazı faktörlerle ilişkisinin belirlenmesi. *Ege Tıp Dergisi* 2001;40:165-73.
40. Sütölük Z, Savaş N, Demirhindi H, Özdener N, Akbaba M. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi büyük acil servisine ev kazaları nedeniyle başvuranların etiyolojik ve demografik özellikleri. *Toplum Hekimliği Bülteni* 2007;26:29-34.
41. Kılıç B, Demiral Y. İzmir'de bir gecekondu bölgesinde evde yaralanma insidansı. *Toplum Hekimliği Bülteni* 2006;25:27-32.